

"UN NOU ESCENARI. ELS REPTES DE SEMPRE"

MIQUEL ROCA JUNYENT

MIQUEL ROCA JUNYENT

**"UN NOU ESCENARI.
ELS REPTES DE
SEMPRE"**

16 de desembre de 2024, Barcelona

PRÒLEG

Quan Jaume Vicens Vives va pronunciar la conferència “El capitán de industria español en los últimos cien años”, tenia quaranta-vuit anys i era el principal intel·lectual actiu a la grisa Catalunya del franquisme. Era un historiador de prestigi que havia creat una escola que revolucionaria la seva disciplina i havia estat pioner creant un centre de recerca per fer de Barcelona el principal motor espanyol de la nova historiografia. Encara no feia quatre anys que havia aconseguit redefinir la catalanitat a l’assaig clàssic que encara és Notícia de Catalunya i mantenia una interlocució influent amb actors rellevants del poder de l’Estat i figures de pes de l’antifranquisme catalanista.

El seu afany de liderar el redreçament del país, per dir-ho amb una expressió que ell va convertir en un lema, també es va concretar en l’afany d’identificar i orientar una nova classe dirigent per tal que es comprometés amb la seva societat, i així, també a través de l’economia, pogués fer progressar una Catalunya que la dictadura havia deixat sense rumb. Aquest és la intenció profunda de la seva conferència, pronunciada quan ja havia acabat de redactar i estava a punt de publicar-se *Industrials i polítics*. Els joves a qui va adreçar aquelles paraules serien els fundadors del Cercle d’Economia.

“El capitán de industria español en los últimos cien años” no inclou la paraula català al títol perquè la conferència no hauria estat autoritzada. Durant anys l’únic testimoni de la seva existència era un butlletí intern del Club Comodín, l’entitat pantalla a través de la qual el Cercle es va anar consolidant durant la dècada dels cinquanta del segle XX. No és casualitat que l’acadèmic que l’any 1980 la va publicar per primera vegada fos Ernest Lluch, una altra figura nuclear de la nostra institució. Lluch va fixar una interpretació lluminosa d’aquelles paraules: Vicens pensava històricament el present perquè pensava el desenvolupament industrial català del segle XIX com un mirall per entendre el futur del país en relació amb les transformacions econòmiques que vivien els països del nostre entorn. Aquesta mirada local i internacional era una crida a l’ambició en aquell context d’autarquia.

En un context del tot diferent, però amb la mateixa ambició, volem seguir reconeixent la tasca de Vicens i els fundadors del Cercle. Per commemorar aquella conferència i donar continuïtat al llegat del nostre gran historiador, hem decidit institucionalitzar la Conferència Jaume Vicens Vives convidant una figura intel·lectual de primer nivell perquè ens expliqui, amb una mirada llarga, la seva visió del país i de les oportunitats i els reptes que el nou context planteja.

La segona edició té com a protagonista l’advocat Miquel Roca Junyent, amb la conferència “Un nou escenari. Els reptes de sempre”. Un agraïment molt especial a Miquel Roca per acceptar el repte.

Jaume Guardiola
President del Cercle d’Economia

Un nou escenari. Els reptes de sempre

Quan el president del Cercle, el bon amic Jaume Guardiola, em va proposar aquesta intervenció que, en certa manera, vol ser un recordatori de la conferència que el 16 d'octubre de 1958 va pronunciar Jaume Vicens Vives en ocasió de la fundació del Cercle, em vaig sentir obligat a rellegir, un cop més, aquell text tan valorat per tots nosaltres. Com sempre passa, quan rellegim textos que coneixem, hi trobem nous enfocaments, noves visions, intencions o propòsits que en un primer moment podrien haver-nos passat desapercebuts. Té tot el sentit del món que d'aquella conferència, *El Capitán de industria español en los últimos 100 años*, seixanta-sis anys després en valorem alguns trets fonamentals que Vicens Vives, possiblement, volia destacar precisament per donar-hi el to fundacional que la seva exposició perseguia. L'any 1958 l'escenari en el qual es produïa la conferència de Jaume Vicens Vives era molt diferent del que ara coneixem i vivim. Ens falten moltes coses, entre les quals la llibertat era la més important. Però era necessari fer un esforç per sortir d'aquella situació i Vicens Vives, subtilment, dins del marc en què es produïa la seva conferència, invitava el món economicoempresarial català a liderar un «ressorgiment» tot invocant la trajectòria i la força d'una sèrie de «capitans» d'indústria

que des de la seva iniciativa empresarial havien marcat fites d'obertura de règims polítics molt ancorats en les servituds del passat.

De fet, jo crec que aquesta invitació era molt clara, molt evident. Hem de preparar el futur, es deia, i aquest futur, des de Catalunya, també té una lectura econòmica que reclama lideratges empresarials forts, decidits, oberts al canvi. L'economia, no ho deia, però s'intuïa, obria les portes a un nou escenari polític. Catalunya ho pot fer; ho ha fet, ens deia, altres vegades. En aquell moment també ho podia fer.

I en l'any 1958 ens parlava de no abandonar la industrialització del país; ens proposava la lluita per la conquesta de la llibertat en la investigació tècnica. Ens advertia de la «dessecació del clima»!, d'una nova estructura de les comunicacions. Ens assenyalava, per la via dels exemplars «capitans d'indústria», el camí cap al canvi; el requeria; en certa manera demanava als que l'estaven escoltant que acceptessin i servissin aquest compromís. De fet, posava el dit a la llaga: la llibertat no és deslligable d'una política econòmica que la faci possible, que és tant com dir que política i economia tenen un camí que han de recórrer junts. Liderant aquesta ambició, ens deia, el món empresarial lideraria o podia liderar també el canvi que el país, Catalunya, necessitava.

I aquí acaba la meua interpretació del que representava la conferència que Jaume Vicens Vives ens donava fa seixanta-sis anys, tot fundant aquest Cercle d'Economia.

És ben cert que l'escenari d'aquest 2024 té molt poc a veure amb aquell que dominava l'any 1958. Tot ha canviat molt i és tan òbvia la transcendència i la importància del canvi que no val la pena entretenir-se a detallar-ne les característiques diferencials. Tot ha canviat molt i en un

sentit altament positiu per a tots nosaltres; per a Europa, per a Espanya, per a Catalunya. Tenim democràcia, tenim Generalitat, formem part de la Unió Europea i, sense anar gaire lluny, segons The Economist ara som l'economia més potent d'Europa.

L'escenari és diferent però els reptes també? Aquesta pregunta és la que anima el títol de les meves paraules. I a donar-hi resposta voldria dedicar-hi el temps que em queda abans de cansar-los en excés.

Efectivament, l'escenari és nou, però –per a mi– substancialment els reptes són els de sempre. Es manifesten de forma diferent, però en la seva essència els reptes són fonamentalment els mateixos. Intentaré fer-ne una síntesi que, lògicament, no pot ésser exhaustiva ni el temps em permetrà entrar-hi en profunditat. Amb aquest advertiment voldria referir-me, doncs, a quatre grans reptes que tenen molt a veure amb els mateixos a què, al meu entendre, volia fer front el professor Vicens Vives.

1.- Com seguir preservant la identitat.

La conferència de Vicens Vives l'any 1958 tenia també una clara ambició: preservar la identitat de Catalunya. Doncs bé, des d'un escenari diferent, aquest és també el nostre repte.

La Catalunya de 1958 tenia aquest repte; avui, 2024, el repte subsisteix. Amb altres paràmetres, amb diferents circumstàncies, però preservar la identitat és per a Catalunya un objectiu essencialment definidor de la seva ambició col·lectiva.

Catalunya és un fet de llibertat i, per això, és amb la llibertat com a valor fonamental que està compromesa. La llibertat que es reclama i

que es respecta; la llibertat que s'ha volgut sempre construir des del respecte a la diferència, a la discrepància. I no només per respectar-la, sinó també per fer-la possible.

En la llibertat que dona vida al fet identitari català sempre hi conviu el pacte, la voluntat d'acord, la integració de tot allò que conforma la nostra realitat plural i diversa. D'això, de tot això, reclamava Vicens Vives; i a tot això ara hi hem de donar resposta. Una resposta que s'allunyi dels grans riscos d'aquest compromís de preservar la identitat col·lectiva. Per un costat, el risc de la divisió interna; i, per l'altre, el risc de l'aïllament.

Així, el risc de la divisió interna ens empeny a dur a terme decidides polítiques de cohesió; cohesionar el territori, cohesionar la gent, cohesió inclusiva, decidida. Cohesió que generi orgull de pertinença; que trobi en la història el fonament del present compartit, però que també trobi en la qualitat del país la confiança en el seu futur. En un món global només la força del projecte col·lectiu servit des d'una àmplia base social, construïda des de l'acord, el pacte i l'entesa, ens permetrà preservar la pròpia identitat. La identitat ja no és només un fet històric; és també la qualitat del país. És cultura, és cohesió, és benestar, és confiança en el futur. I la divisió interna conviu malament amb l'ambició col·lectiva de defensar la identitat d'un país. La unitat ja no es pot construir només des dels sentiments; necessita també respostes als problemes de la gent. Catalunya és la seva gent; és la suma dels problemes de tots, per trobar respostes que a tots s'adrecin. La divisió interna afebleix la identitat.

Més autogovern, sí; més finançament, sí. Més respecte pel que som i com som, sí. Però que mai l'ambició legítima castigar el benestar i el

futur de la gent. Aquest és el gran repte.

I davant del risc de l'aïllament, la proposta tant avui com l'any 1958 ens condueix a fer d'Europa el nostre gran projecte. En l'any 1958, l'ambició europeïsta era una afirmació de llibertat, d'exigència democràtica, de voluntat de progrés i de construir un futur en pau. Avui ja som europeus, però Europa ens necessita i nosaltres necessitem el reforçament del projecte de la Unió Europea. Qualsevol intent d'afeblir aquest camí és objectivament contrari a la identitat que volem preservar. Catalunya i Espanya necessiten Europa. Europa és el nostre primer escenari global. I ens hi hem de trobar còmodes, i que en el seu conjunt Europa també es trobi còmode amb nosaltres.

Unitat interna i decidida acceptació del que la Unió Europea ens pot garantir. Només així podrem preservar la identitat. Només així serà viable.

2.- Construir Lideratges.

Un segon repte, tan actual com el que en l'any 1958 Vicens Vives volia despertar en la societat catalana, és que necessitem lideratges forts, potents, generadors d'autoritat moral; l'única, la moral, que és respectada com a autèntica autoritat.

Lideratges valents, com els dels «capitans de la indústria» a què es referia Vicens Vives i que el record del nostre estimat Isak Andic exemplifica. Lideratges socials, culturals, cívics. Lideratges que vulguin sortir de la indiferència amb què molt sovint es reacciona davant de les crisis que s'arrosseguen pel nostre present. Lideratges que expressin opinions i crítiques; que proposin, que executin, que superin la comoditat del silenci. Que assumeixin la feina ingrata d'anar, si cal, contra corrent.

Lideratges polítics que entenguin el país i que el vulguin servir. Que no se l'inventin. Però aquí, en el Cercle d'Economia, cal emmarcar aquesta invocació de lideratges al món econòmic. I és evident que són molts els exemples que ens permetrien dir que aquest lideratge, en plural, està ben present en la nostra societat. Però cal anar més enllà; aquesta societat, la d'avui i ara i aquí reclama lideratges que es projectin en el conjunt dels problemes que afecten la gent. Parlar de problemes no pot ésser un monopoli de l'acció política. Tots tenim dret d'expressar, des de la política, o des de l'economia, o des de la cultura o des de l'acció cívica, com es pot donar resposta als problemes que a tots afecten. Tot és interdependent; un model cultural no és aliè a una política econòmica, ni cap política econòmica està alliberada de la seva funció social.

Necessitem, sí, lideratges polítics forts que s'allunyin de la mera gestió, que converteixin la gestió en la prova més fefaent de la seva ideologia. Però també tot tipus d'altres lideratges.

Res justifica la indiferència o, encara menys, el menyspreu. Lideratges sòlids, compromesos, oberts al món, a la internacionalització i a la vegada al dinamisme intern.

Ingenu per part meva? Potser sí, però no crec que Vicens Vives ho fos i precisament d'aquest lideratge ja ens en parlava el 1958! I el record d'Isak Andic ens ho demostra.

3.- Adaptar-se al canvi econòmic

De fet, en la seva invocada conferència de 1958, Vicens Vives ja plantejava a la seva audiència la necessitat d'adaptar-se a les noves tendències de l'economia en el món, i molt concretament d'obrir les portes a una

etapa que deixava enrere les grans coordenades de la revolució industrial. Seguïem apostant per la indústria com a factor de creixement, però ja indicava l'impacte que representaria la «investigació tècnica», com ell la qualificava. D'aquella indicació ens queda avui la necessitat d'adaptar-nos als paràmetres definidors d'una imparabile revolució tecnològica, que ens introdueix de ple en una poderosa «revolució digital». El repte, aquí també, segueix sent el mateix: o encaixem en aquesta nova economia o correm el risc de la secundarització. El canvi no espera; o el protagonitzem o ens converteix en marginals.

Què representa per a nosaltres, ara i ací, aquest canvi? Seria absurd que jo pretengués donar consells en aquesta matèria. No en sé prou. Però, com tots els que som aquí, sí que sabem que la direcció d'aquest canvi ens obliga a assenyalar noves prioritats, noves línies d'acció política, econòmica i social per tal d'estar presents en el món econòmic, i ésser competitius, guanyar productivitat. El poder, ara, vindrà de la tecnologia.

Això vol dir, per exemple, fomentar i emparar la innovació i la recerca. Certament, alguna cosa i no negligible s'està fent a casa nostra en aquesta direcció. Però ens queda molt per fer; molt. Perquè no es tracta d'aplaudir la innovació o la recerca; es tracta de fer-la possible. Ajudar-la econòmicament i fiscalment; cal afavorir els innovadors, els emprenedors. Cal comprendre les necessitats que té el sector. Calen diners, calen tractaments fiscals específics. Ara que tant es parla d'un nou sistema de finançament per a Catalunya i les altres comunitats autònomes, cal defensar que la singularitat del finançament és clarament un objectiu coherent i plenament constitucional.

Cadascú té dret a assenyalar les seves singularitats, que no exclouen ni són incompatibles amb un model general per al qual puguin ser objec-

tius comuns o compartits. Per ser clars i perquè ens entenguem, la bilateralitat és la via del tractament d'una economia cada vegada més atenta a la singularitat que defineixen les necessitats i possibilitats de cadascú.

I, per cert, la Unió Europea ha estat possible i ho podrà ser gràcies a les constants ocasions en les quals la multilateralitat s'ha complementat, oportunament i eficaçment, amb acords puntuals bilaterals. Així s'ha fet Europa i, per cert, Espanya ho ha practicat força sovint i amb èxit.

Aquest és un gran repte, i no és nou. És el de sempre: com adaptar-se a una economia global, en constant canvi. Hem d'innovar, fer recerca, ser molt competitiu, guanyar en productivitat; ho havíem de fer en el 1958, i ho hem de fer ara. Caldrà posar-hi imaginació però, sobretot, voluntat. I deixar de parlar de la col·laboració públicoprivada per començar a fer-la possible de veritat, amb convicció. Amb mecanismes singulars o més generals, però la discussió sobre el «com fer-ho» no pot entorpir ni retardar l'adopció de les mesures que són evidents i urgents. Cal reformar l'administració per tal d'adaptar-la a les exigències d'aquesta nova economia. Si som digitals, l'Administració haurà de donar-ne exemple. Constatem una bona voluntat en aquest camp, però caldrà ajudar-la per part de tothom.

El repte d'ara ens recorda molt el d'altres moments de la nostra història. El repte no és nou, però és molt complex. En certa manera, aquesta revolució digital posa en qüestió la necessitat de repensar tot el nostre sistema educatiu. Ja no es tracta d'una simple actualització; la necessitat va molt més enllà. Certament, la formació de la nostra joventut no es pot contemplar des d'una vessant exclusivament economicista. No ha d'ésser així, ni seria bo que només fos així. Però estem preparant la joventut per al nou món digital que ens arriba? Caldrà parlar-ne. Però tot recordant que aquesta pregunta identifica un repte que hem

viscut moltes altres vegades de la nostra història. El repte no és nou, però l'escenari ha canviat tant que ens fa encara més difícil i més urgent trobar-hi respostes adequades.

4.- Lluitar contra la desigualtat

Un darrer repte, al qual també feia referència Vicens Vives en la seva reiteradament invocada conferència, ara fa seixanta-sis anys. Ell ho feia en paraules que avui no figuren ja en el nostre record, però atribuïa al problema una causa molt important d'etapes ben negres de la nostra història.

És ben cert, i en podem estar orgullosos, que les desigualtats que la nostra societat pateix no tenen estadísticament la gravetat que oferien fa seixanta-sis anys. Hem avançat molt, encara que a vegades no es vulgui reconèixer. Tenim una societat més equipada en serveis bàsics per a tothom i la despesa social comparada entre la d'avui i la de fa anys presenta un saldo molt positiu. Però la desigualtat existeix, està present, és més percebuda i, per tant, és un factor que distorsiona la convivència social. De nou, l'escenari és, afortunadament, molt diferent; però el repte subsisteix, ens condiciona.

Aquest repte donava coherència al discurs de Vicens Vives. Recordava en aquell moment, el 1958, que la identitat de Catalunya reclamava dotar-la de contingut social i, per això, el repte que la desigualtat ens planteja la necessitat d'una política de creixement econòmic que generi un benestar compartit. En certa manera, l'informe d'Enrico Letta guarda una estreta relació amb aquest plantejament. En aquest informe se'ns diu el que Europa necessita per afermar-se, per projectar-se a tot el món, per omplir de sentit el que la Unió representa. Caldrà ser més competitiu, aprofundir en la dimensió tecnològica, invertir en digita-

lització, però hi afegeix molt destacadament la necessitat que tot això sigui compatible amb l'increment del benestar per a tothom. És a dir, cal aprimar les desigualtats. Aquest és un repte que ve de lluny, però que no pot projectar-se massa enllà si volem conviure en pau i llibertat.

En aquesta versió actual del repte que la desigualtat planteja, s'hi presenten dos elements que dificulten encara més el seu tractament. D'una banda, el populisme més descarat, atent a treure profit del problema, sense cap intenció ni propòsit de voler-lo resoldre. Populisme tan demagògic com frívol, i, sobretot, irresponsable. Aquest no és un tema menor; ja en veiem algunes manifestacions molt preocupants. El populisme es constitueix en un adversari molt perillós de la convivència social. I, a més, és l'eina més decisiva per fer més gran i més estable la desigualtat de la qual s'aprofita.

I, d'altra banda, aquest repte és l'escenari més idoni per a la demagògia antiimmigratòria. En aquesta deriva, la immigració es converteix en l'origen de tots els problemes. Es presenta la immigració com l'enemic al qual es fa responsable de totes les mancances que afectin els ciutadans. I això és molt greu. I només cal veure el que passa en el nostre entorn internacional i més proper per comprendre que deixar-se arrossegat per aquest pendent racista i xenòfob només pot acabar malament.

Precisament, per tot això, la lluita contra la desigualtat es constitueix en un objectiu fonamental de qualsevol projecte de país. No cal examinar els temes en què aquesta lluita es pot concretar. Per exemple, una política d'habitatge; però també amb voluntat inclusiva en la prestació de molts serveis socials. Ras i curt, Catalunya també en això ha de voler ésser singular. No només per la seva identitat històrica, sinó també per la capacitat i voluntat de fer de l'heterogeneïtat una riquesa de país. Integrar per no dissoldre's. Fer de tot tipus de pluralisme una exigència de respecte. Com diria Vicens Vives, Catalunya és un país de marca,

que s'ha fet i l'han fet gent de molts diversos orígens i que gràcies a ells avui segueix essent.

Bé, pretenia demostrar que certament l'escenari que contemplava Vicens Vives l'any 1958 era molt diferent del que ara veiem i vivim. Però que els reptes, en la seva essència, no en la seva magnitud ni en la seva dimensió, segueixen essent els mateixos. I la pregunta que tots vostès es poden i em poden plantejar és molt senzilla: i quines són les eines per fer-hi front?

La resposta correcta seria: no ho sé! Però sí que m'atreveixo a fer algunes consideracions que, al meu entendre, les apropiarien a l'eficàcia desitjada.

Una primera i, per a mi, fonamental. Cap dels reptes que he plantejat té solucions fàcils ni ràpides. Tots demanen acords d'àmplia base social que es projectin en el temps. En una paraula, demanen temps per portar-les a la pràctica. Això demana capacitat d'acordar, de pactar entre forces i propostes diverses. Sense aquesta pràctica del pacte, el progrés no guanya estabilitat, es dilueix i se n'acaba ressentint. En una democràcia contemporània, expressió del pluralisme polític de la societat, la voluntat d'acordar i de pactar és imprescindible. El radicalisme del tot o res molt sovint acaba en el res. Democràcia, avui, és pacte; com a mínim, la voluntat de fer-ne.

Segona consideració, el camí de la polarització bloqueja qualsevol acció transformadora. I, en una època de canvi accelerat, la temptació de bloquejar ens allunya del progrés i genera tensions que es tradueixen en inestabilitat.

La polarització, no obstant, és temptadora; no calen arguments ni propostes. N'hi ha prou amb construir enemics, amb buscar la seva desfeta sense pensar ni en el futur del país ni en el de la seva gent.

Els reptes demanen solucions, no simplement denúncies. I, per tant, cal contrastar, dialogar, escoltar; fins i tot –els pot semblar ridícul– respectar opinions diferents.

Fugir de la polarització. No hi ha ni un sol exemple en el nostre món europeu i occidental en el qual la polarització acompanyi una política de progrés, ni reforçament de la llibertat, una més sòlida igualtat.

Tercera reflexió: cal instal·lar entre nosaltres el valor del respecte institucional. No hi ha democràcia ni llibertat, ni per tant progrés social, quan es consolida entre nosaltres minimitzar el sentit institucional; el respecte de les institucions. Res està exempt de crítica, però funcionalment el respecte al joc de les institucions que els ciutadans s'han donat a si mateixos és la garantia de qualsevol política de progrés.

Quarta i darrera: en democràcia, cada força política representa els que l'han votat; no pas més. Una cosa és que la voluntat de servir s'adreci a tota la societat, titular única i exclusiva de l'interès general. Però cadascú representa a qui li ha fet confiança. I, per tant i per definició, l'interès general es troba en la capacitat d'integrar la diversitat en un projecte comú. No és fàcil, però enlloc està escrit que ho hagués de ser. Integrar la diversitat, en tot cas, no justifica mai imposar allò que els ciutadans han rebutjat.

Acabo!

Ara em podem dir, o em podríem dir –i tindrien raó– que els parla un nostàlgic del consens. Doncs, sí. Ho seré, ho he estat i em fa l'efecte que ho seguiré essent. En tot cas, no seria honest amb mi mateix ni amb vostès si volgués dissimular aquesta tendència. Una de les virtuts del consens és que no els demano que la comparteixin; en tinc prou que la respectin.

Aquest és el gran actiu d'aquest Cercle d'Economia, avui i fa seixanta-sis anys, quan Vicens Vives va dictar la conferència que, amb la seva paciència, he volgut recordar.

Moltes gràcies,

 CERCLE D'ECONOMIA

Vicens Vives